



Rädda assistansen!

Nästan varje vecka ser vi exempel i media på barn och vuxna som nekats eller blivit av med sin assistans, och de som hamnar i tidningen är bara toppen på ett isberg. De senaste dagarna har vi genom medierna fått höra om Selma, nio månader¹, och om Matilda, två år gammal.² Båda behöver hjälp att andas och kan dö utan tillsyn, men ingen av dem får stöd.

Matilda och Selma syns inte i statistiken över dem som fått sin assistans indragen, för de har aldrig fått någon. De var inte ens födda när den rödgröna regeringen gav sitt uppdrag till Försäkringskassan att snåla på assistansen.

Det räcker nu! Lagen måste ändras, så att de som behöver stöd får det. Assistansen måste räddas på kort sikt och utvecklas på längre sikt.

Rädda assistansen på kort sikt.

De som sedan 2016 nekats eller fått assistans neddragen måste få en ny chans, och det är bråttom. En del har i stället fått stöd genom socialtjänsten (enligt LSS eller socialtjänstlagen) eller sjukvården – vilket innebär mindre frihet och trygghet för den enskilde, men samtidigt en risk för ökade offentliga utgifter. En del får inte längre något stöd alls, utan är helt beroende av anhöriga och vänner. Lagen behöver göras om tillfälligt och med förtur.

- **Att andas och äta är grundläggande behov.** Lagen måste snabbt förtydligas så att så kallad egenvård, till exempel hjälp med andning och sondmatning, åter kan anses vara ett grundläggande behov och ligga till grund för personlig assistans.
- **Att behöva hjälp med det man inte förstår kan vara grundläggande behov.** Även ”annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper”, som oftast handlar om stöd till personer som har omfattande intellektuella funktionsnedsättningar men inte så stora fysiska behov, måste kunna ligga till grund för personlig assistans.

¹ <https://www.expressen.se/kvallsposten/selma-riskerar-att-do-nekas-overvakning/>

² <https://www.svt.se/special/hjartsjuka-matilda-nekas-assistans/>

- **Se över vad som är ”normalt föräldraansvar”.** Det finns många exempel där små barn nekats assistans, med hänvisning till att alla föräldrar måste ägna mycket tid till omsorg om små barn. Det är sant, men de flesta föräldrar kan släppa sitt barn med blicken. Få barn behöver kontinuerlig övervakning dygnet runt.

Utveckla assistansen på längre sikt

LSS-reformen är över två decennier gammal. Den är lappad och lagad, samtidigt som samhället och situationen för personer med funktionsnedsättningar förändrats. Lagen behöver ses över, men den utredning som nu arbetar med det har kostnader i fokus. Vi menar att det är frihet och delaktighet för personer med omfattande funktionsnedsättningar som ska vara i fokus.

En sådan utredning behöver få ta tid för att bli bra. Vi vill inte ha en ny lagtext som kan vridas och vändas och urholkas genom att tolkas snålast möjligt.

- **Behoven ska avgöra.** Rätten till stöd ska avgöras utifrån en helhetsbedömning, inte genom integritetskränkande minuträkning av ”grundläggande” behov. Alla med stora behov ska kunna få stöd, inte bara de med vissa diagnoser.
- **Ompröva individuellt.** Regeringen har stoppat ”tvåårsomprövningarna” tillfälligt, för att inte fler ska ramla ur assistansen. Vi tycker inte att de ska komma tillbaka. Ett assistansbeslut ska förstås följas upp, men hur ofta det ska göras bör avgöras individuellt.
- **Låt staten ta över.** Idag skyfflar stat och kommun ansvaret mellan varandra. Det är ovärdigt, och gör att de människor som berörs far illa. Staten ska ta hela ansvaret för personlig assistans, inte bara som idag för dem som behöver mest.
- **Mer flexibilitet och samordning.** Den som behöver mycket stöd behöver ofta många insatser från olika myndigheter. De behöver samarbeta bättre för att varje människa ska få det stöd just hen behöver.
- **Fusk är stöld.** Fusk är oacceptabelt och ska bekämpas med kraft. Men det är just fuskarna som ska stoppas och straffas, inte de som verkligen behöver hjälp. Små barn som inte kan äta eller andas är inga fuskare, men idag får de för lite stöd. Vi ser gärna att till exempel myndigheter samarbetar närmare för att upptäcka oseriösa utförare. Man kan till exempel tänka sig att om

Skatteverket upptäckt att ett företag fuskar med skatten bör Försäkringskassan granska samma företag extra noga.

Bakgrund

Det var Liberalerna (då Folkpartiet) som drev igenom LSS-reformen på 1990-talet. Då levde personer med funktionsnedsättningar utanför samhället. Liberalerna ville då som nu att alla skulle få självständighet och delaktighet – att alla skulle få leva som andra! Med personlig assistans kan det bli möjligt.

Men steg för steg har det har blivit allt svårare att få rätt till assistans. Myndigheter och kommuner gör allt de kan för att slippa hjälpa, och lagarna tolkas allt hårdare.

MEN ÄR DET INTE FÖRSÄKRINGSKASSANS FEL?

Från regeringens sida hävdas att förklaringen till de kraftiga nedskärningarna av den statliga assistansersättningen är ändrad rättspraxis från domstolarna och därmed hos Försäkringskassan. Detta har fått till följd att personer med omfattande funktionsnedsättningar och som under flera år har ansetts vara berättigade till statlig assistansersättning, nu fått den indragen helt och hållet. Det finns dock skäl att delvis ifrågasätta denna beskrivning.

För det första har den ändrade rättspraxisen inte uppstått i ett vakuum. De prejudicerade domarna har ju tillkommit när myndigheter valt att driva en hårdare tolkning av reglerna till Högsta förvaltningsdomstolen.

För det andra har inte heller Försäkringskassans tolkning av denna rättspraxis inte heller uppstått i ett vakuum. Det tydligaste exemplet är den s.k. egenvårdsdomen från 2012, som inte började tillämpas av Försäkringskassan förrän efter att regeringen i regleringsbrevet för 2016 gett följande instruktion till Försäkringskassan:

”Försäkringskassan ska bidra till att bryta utvecklingen av antalet timmar inom assistansersättningen.” Det avviker markant från vad som normalt förekommer i regleringsbrev.

Ansvar för de snåla tolkningarna ligger hos regeringen. Det är varje regerings ansvar att följa hur lagarna fungerar i praktiken. Blir det fel ska man göra något åt det. Den S-ledda regeringen har gjort tvärtom: de har pratat om hur LSS kostar för mycket, de har uppdragit åt Försäkringskassan att göra snåla bedömningar och de har tillsatt en utredning med uttryckligt uppdrag att skära ner ännu mer.

Först nu nära valet har Socialdemokraterna börjat låta annorlunda. Det duger inte. Assistansen måste återupprättas så att människor får möjlighet att leva, inte bara överleva.

VAD KOSTAR DET?

År 2015 hade 16 152 personer insatsen personlig assistans via LSS med mer än 20 timmar i veckan via Försäkringskassan. I juli 2018 var det 14 522 personer. Om andelen av befolkningen skulle ha varit densamma som 2015 skulle antalet personer med assistans vara ungefär 16 800. Det betyder att det är 2 300 personer som har drabbats av LSS-nedskärningen.

Vi har i vår skuggbudget avsatt 1,5 miljarder kronor mer än regeringen per år de närmaste åren, för att på kort sikt möjliggöra mer generösa bedömningar av rätten till statlig assistansersättning. Satsningen handlar om att återställa LSS för de 2 300 personer som nekats assistans på grund av regeringens politik.

MEN FÅR DET KOSTA HUR MYCKET SOM HELST?

Självklart ska alla insatser vara kostnadseffektiva och gå till rätt personer. Personlig assistans är en stor post i statens och kommunernas budgetar, men det ger också mycket tillbaka. Det viktigaste är förstås sådant som inte går att mäta i pengar, som att de med de allra största behoven får ett bra liv. Men det innebär också att assistenter får jobb, att anhöriga kan jobba i stället för att vårda och ibland att den som får assistans kan jobba.

Den som tänker sig att spara på assistansen måste också ta med i beräkningen att alternativet till assistans inte är att en person inte får stöd alls, utan att de får stöd av socialtjänsten, av sjukvården eller av anhöriga. Det innebär ofta ett sämre stöd till den som behöver det med mindre frihet och självständighet – samtidigt som det är dyrare för skattebetalarna.

På Facebook berättar föräldrarna om Eija. Hon är snart tre år och har en mycket omfattande hjärnskada. Hon måste vändas och lyftas många gånger varje dag för att inte få ont eller få trycksår, för att träna sina muskler och för att få undan en del av slemmet i lungorna. Men pappa Mattias har fått smärtor i axeln av lyftandet. Han får inte lyfta alls, säger läkaren, om axeln ska kunna bli bra igen. Eija måste övervakas dygnet runt, för hjärnskadan ger svåra epileptiska anfall. Men mamma Annika har blivit utbränd av att ha vakat så många gånger när Eija varit nära att dö. Hon kan inte längre vara den som vakar. Inte ensam i alla fall. Personlig assistans kan de inte få,

för den omsorg Eija behöver är nämligen normalt föräldraansvar, det säger både Försäkringskassan och kommunen. Nu flyttar familjen från Stockholmsområdet till farmor i Boden, för att kunna få lite mer hjälp i vardagen.³

Eijas föräldrar lämnar varsitt heltidsjobb bakom sig. Med assistans hade de kunnat arbeta och betala skatt. Nu är båda sjukskrivna, för de orkar inte mer.

Matilda, som SVT berättar om idag, har tillbringat många månader på sjukhus – mest för att hon har varit väldigt sjuk och behövt många operationer. Men hon hade kunnat vara hemma mycket mer med sin familj och sina syskon om hon hade fått assistans. Barn ska vara med sin familj, inte på sjukhus om det inte är nödvändigt. Det viktigaste skälet är förstås att barn ska få vara barn, och att familjer ska få vara familjer. Men den som tycker att personlig assistans är alldeles för dyrt, måste också ta hänsyn till att sjukhusvård kostar mångdubbelt mer per dygn.

³ <https://www.facebook.com/barnsomEija/>